

Yrkesvittnen i USA

I februari i år höll en ung man, Harvey Matusow, en presskonferens i ett av New Yorks elegantaste hotell. Matusow hade sedan flera år bedrivit en egenartad, men i USA:s senaste historia alltmer betydelsefull verksamhet. Han hade varit yrkesvittne mot personer som misstänktes för kommunism eller kommunist sympatier. Han hade vittnat inför justitiedepartementet, en rad kongressutskott, staten Ohios legislatur och staden New Yorks skolstyrelse; många hade avsatts från sina befattningar eller kommit i fängelse på grund av hans vittnesbörd. Vid presskonferensen på hotell Biltmore förklarade han sig ha ljugit systematiskt, för att för tjäna pengar; "det är ett lönan- de skoj att vara yrkesvittne", yttrade han. Det verkade som om även hans nya verksamhet, att erkänna lögnen, skulle bli löande. Presskonferensen anordnades av ett förlag som är känt för utgivning av kommunistisk litteratur och nu ville göra reklam för Matusows memoarer; efter att ha talat till journalisterna skyndade Matusow till det väldiga "televisions- företag som köpt rätten att presentera hans avslöjanden för första gången. Den påbörjade nya karriären som bekännare avbröts emellertid snabbt av ett fängelsestraff för falska upp- gifter och domkval.

Matusows fall — som kompletterats av ett par liknande bekännelser under våren — har föranlett justitiedepartementet att utlova en utredning om vad som skett, alltså huruvida Matusows utsagor verkligen varit falska och i vad mån de varit avgörande för avskedanden och domar. De myndigheter som anlitat Matusow utgår helt naturligt inte från att han talat sanning i februari och alltså tidigare ljugit; förhållandet kan också vara det motsatta, påpekas det.

Genom detta fall har emellertid ett av de underligaste och mest skrämmande inslagen i de senaste årens lojalitetsaktioner blivit belyst och aktualiserat. Att personer som deltagit i ett brott kan köpa sig fria genom att bli kronvittnen och att vittnen som anlitas av staten erhåller en ersättning som i viktiga fall växer till en belöning är gammal anglosaxisk praxis. Men i samband med kommunistjakten har yrkesvittnena blivit en verklig institution. Richard Rovere, som behandlar frågan i senaste numret av Harper's Magazine, slår fast att flera tiotal personer, nästan alla förutvarande kommunister, lever, och lever gott, som yrkesvittnen. En ordinär ersättning av 35 dollar om dagen utökas med arvoden för

"speciell konsultation"; årsinkomster på 5.000 till 10.000 dollar för mera aktiva och duktiga vittnen tycks inte vara ovanliga. Man får komma ihåg att yrkesvittnena inte bara har unionsförvaltningen och kongressutskotten att arbeta hos; de inbjuds också till delstater och kommuner där utrensningar och utskottsundersökningar är i gång. Den kanske främste yrkesutövaren inom området, Louis Budenz (tidigare redaktör för kommunisttidningen Daily Worker), tjänstgör som ett slags konsulterande expert för en rad myndigheter och organisationer. Matusow, som inte hör till de stora namnen i genren, hade vittnat i 25 rättegångar eller liknande procedurer och identifierat 180 kommunister. Ett "gott" vittne har hastigt vunnit ett klientel bland de många McCarthyimitatörerna landet över.

Till det otäcka i allt detta hör att yrkesvittnena får sin auktoritet och sina inkomster genom att de hör till den kategori av personer som hetsen och processerna gäller. Vad de anklagar andra för är vad de själva varit eller gjort. Om de inte vore yrkesvittnen, skulle de riskera sin frihet, sin ställning

eller åtminstone sitt medborgerliga anseende; nu prisas de i stället i vida kretsar som överpatrioter. Det är gamla kommunister som är kärnan i aktionen mot de för kommunism misstänkta, kärnan i den aggressiva amerikanismen; de motsvarar och tycks ha lärt av tjekans agenter i Ryssland. Och med säkerhet kan påstås att det är just lymlarna som fungerar på detta sätt. Rovere erinrar om att flera av yrkesvittnena tidigare dömts för icke politiska brott, i några fall till långa frihetsstraff. Att de som vittnen är ohederliga blir ytterligare sannolikt genom arten av deras vittnesbörd; ofta har de ändrat sina utsagor, en gång sagt sig inte ha känt en person och en annan gång utpekat honom som kamrat inom kommunistpartiet. Till det mest komprometterande för kommunismen hör att många av dessa fördärvade hört till partiets ledande grupp. I rättvisans namn bör tilläggas att åtskilliga exkommunister i dagens amerikanska debatt bidragit med klart liberala inlägg, riktade lika mycket mot McCarthyismen som mot kommunismen; exempelvis James Wechsler, Oscar Handlin, Granville Hicks.

Det finns intet tvivel om att McCarthyismen i alla dess former är på snabb reträtt eller återgång i USA. De avslöjandena som gjorts om yrkesvittnena bör bidra till undanröjandet av denna skam för amerikansk demokrati.